

інтеграційними процесами цивілізаційного характеру, зумовлює пошук нової освітньої парадигми, яка б найповніше віддзеркалила не лише національні традиції використання природи як фактора особистісного впливу, але й відповідала б суспільно-історичним орієнтирам на гармонійне співіснування з природою людства в цілому та кожної людини зокрема.

Екологічний світогляд молодих поколінь повинен формуватися освітою як цілісне уявлення людини про світ, про саму себе та своє місце у світі; як особливе розуміння світобудови, яке ґрунтується на узагальнених знаннях про природу, а також на ідеальних переживаннях ціннісних (моральних та естетичних) аспектів взаємодії з нею; як формування сталих установок практичної діяльності, які обумовлюють правильні поведінкові програми щодо позиціонування людини в природі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У., Мальований Ю.І. Світоглядні функції загальної середньої освіти. *Педагогіка і психологія*. 1994. № 1. С. 44–55.

2. Тарасенко Г., Мудрак О., Мудрак Г., Балтремус К. Взаємодія природи і культури в епоху екологічної кризи. *Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy*. Tom V. [red.: J. Grzesiak, I. Zymomyra, W. llytskyj]. Konin–Užhorod–Chersoń–Krzywy Róg: Posvit, 2018. P. 210–211.

3. Tarasenko G., Nesterowycz B. Przyroda i kultura: aspekt współdziałania w kontekście bezpieczeństwa ekologicznego. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*. Збірник наукових праць. Вип. 5. [За ред. М.М. Козяра, Н.Г. Ничкало]. Львів: ЛДУ БЖД, 2017. С. 140–143.

Олена ТВЕРИТНИКОВА, Юлія ДЕМІДОВА, Гульнара ШАХОВА
(Харків, Україна)

ПІДГОТОВКА ДОКТОРАНТІВ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сучасному етапі розгортання євроінтеграційних процесів в Україні необхідним є удосконалення системи підготовки наукового потенціалу. Проблеми реформування й оптимізації системи підготовки кадрів вищої кваліфікації є актуальними і для європейських країн. Україна має визнані позиції у європейському науково-освітньому просторі. Дворівнева система підготовки й атестації аспірантів і докторантів, що склалася у минулому столітті має певні як недоліки так і переваги і потребує додаткового вивчення.

Система підготовки кадрів вищої кваліфікації почала формуватися в Україні ще в першій чверті ХХ ст. зі створенням у 1921 р. науково-дослідних кафедр при вищих навчальних закладах. Підготовка наукових кадрів проводилася також безпосередньо в системі Української академії наук. У цей період були розроблені перші положення, впорядковано початкові положення системи підготовки наукового потенціалу. Поступово аспірантура та докторантура стала основною формою підготовки наукового потенціалу. Здобуття наукового ступеня доктора наук здійснювалося на основі кандидатського ступеня, але передбачалися деякі винятки. В окремих випадках ступінь доктора наук можна було надавати без захисту дисертації за певний винахід або відкриття, за умов подання підручника, опублікованої чи неопублікованої монографії. Докторський ступінь міг отримати також здобувач без кандидатського ступеня, який мав значні наукові досягнення.

Централізованій системі підготовки докторантів тривалий термін не існувало, що знижувало ефективність роботи. Не було єдиного центру, що регулював та здійснював атестацію наукових кадрів. Рівень кваліфікації вступників був дуже низький і не передбачав продовження наукової роботи над докторськими дисертаціями. Все це впливало на недостатню чисельність докторів наук у науково-дослідних та навчальних установах.

Новий етап у розвитку системи підготовки кадрів вищої кваліфікації розпочався в перші повоєнні роки. Становище з підготовкою докторантів у перші повоєнні роки було ще більш невизначеним. План прийому до докторантури формувався не навчальними та науковими закладами, які безпосередньо проводили набір та навчання, а галузевими центральними органами, що створювало невідповідність наявності вступників і потреб галузі. Особливо це стосувалося технічних напрямів, де контингент докторантів був найнижчий. Складність написання докторських дисертацій відбивалася на їхній якості. Відсутністю кваліфікованих наукових кадрів також гальмували підготовку наукових робіт

Впровадження алгоритм функціонування докторантури як інституту прикріплених до АН СРСР представників навчальних закладів зі всього СРСР виявився недостатньо ефективним. 1956 р. докторантура як основна форма підготовки науковців була скасована. Альтернативою стало встановлення творчої відпустки для завершення докторських дисертацій, що тривалий час були практично єдиною формою підготовки докторантів. У подальші роки для покращення умов роботи над докторськими дисертаціями здобувачів переводили на посади наукових співробітників. Відсутність централізованої підготовки докторів наук мала негативні наслідки. Так, у 1982 р. з фактично захистився й отримав науковий ступінь 281 докторант, що становить лише 11,5% від загальної кількості докторантів. Важливим чинником розвитку системи підготовки наукових кадрів стало поновлення в 1987 р. докторантури як складової системи безперервної освіти [1].

Впродовж 1990–2000 рр. зменшення фінансування докторантури, брак наукових консультантів вплинули на якість підготовки дисертаційних робіт. Незважаючи на те, що прийом на навчання постійно збільшувався на ефективність роботи докторантури це не впливало. Збільшення кількості навчальних закладів зумовила й збільшення контингенту. Між тим поширення науково-дослідної діяльності якщо і відбувалося то дуже низькими темпами. Недостатньо виважена система прийому, підготовки докторів наук та соціальні, економічні чинники зумовили зменшення чисельності докторів наук, особливо у вищій школі [2].

В країнах Європи відбувається пошук нових організаційних форм в системі підготовки наукового потенціалу. Зокрема, створення структурованих програм підготовки докторів наук, докторських шкіл, міждисциплінарне співробітництво, що сприяє підготовки фахівця спроможного брати участь не тільки в наукових дослідженнях, а й в реалізації різноманітних стартапів [3].

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати про необхідність реформування системи підготовки докторанті з оглядом на досвід минулого та інтегруванням тенденцій європейських країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тверитникова О.Є. Електротехнічна галузь України другої половини ХХ ст.: напрями розвитку і здобутки: монографія; наук. ред. В.М. Скіляр. Харків: ТОВ «Тім Пабліш Груп», 2017. 500 с.
2. Коваленко Я.Ю. Підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації через мережу аспірантури і докторантури в 1991–2000 рр. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2008/83-70-13.pdf> (дата звернення 16.03.2019).
3. Лобанова Л.С. Системы подготовки научных кадров в европейских странах и Украине: сравнительный анализ в контексте формирования Единого европейского образовательного и научного пространства. Киев: ДП «Информационно-аналитическое агентство», 2010. 100 с.